

ANKARA ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ
FAKÜLTESİ SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ

SHB 305 AİLELERLE SOSYAL HİZMET

Doç. Dr. Melahat DEMİRBİLEK

TARİHSEL SÜREÇTE AİLE

- Günümüzdeki ilke ve kuralları belirlenmiş “evlilik” temeline dayanan “aile” kurumu yaklaşık 4000 yıllık bir geçmişe sahiptir. (Özgüven, 2009, s.25).

- Tarihsel süreç içinde aile kavramının tanımı, yapısı, türleri ve işlevleri üretim ilişkilerindeki değişime bağlı olarak dönüşüme uğramaktadır (Köse, 2016, s.15-16).

AVCI VE TOPLAYICI TOPLUMDA AİLE

- “Var olma” mücadelesinin ağır bastığı insanlığın başlangıç dönemlerinde aile, aile kavramının temel işlevlerinden biri olan “*birlikte yaşama*” temeline dayanıyordu. Birlikte yaşama ise korunma, güvenlik, sosyal, ekonomik ve dinsel nedenlere ve özellikle üretime dayanıyordu (Özgüven, 2009, s.25).

- Avcı ve toplayıcı toplumların anaerkil bir yapıya sahip oldukları kabul edilmektedir. Bu topluluklarda kadının üretim sürecindeki iş bölümünde üstlenmiş oldukları önemli roller, anaerkil toplum ve soyun anneye göre belirlendiği anaerkil aile yapısının gelişmesine yol açmıştır (Köse, 2016, s.16).

TARIM TOPLUMUNDA AİLE

- Tarımsal yaşamın başlaması o güne kadar dışarıda avcılık yapan erkeğin tarlada ekip biçmeyi öğrenmesini ve üretim sürecinde daha baskın bir rol üstlenmesini sağlamıştır. Bu da erkeğe ayrı bir güç ve iktidar olanağı sağlamıştır (Baran ve Atlı, 2016, s. 37).

- Bu toplumlardaki tarım ekonomisi üretimin aile içinde kalmasını gerekli kıldığı için evlenen kız kocasının evine gitmek ve onun soyuyla yaşamak zorunda kalmış ve buda geniş ailenin ortaya çıkmasına yol açmıştır (Baran ve Atlı, 2016, s. 37; Köse, 2016, s.16).

- Ailedeki işler cinsiyete göre belirlenmiştir. Toprağa bağımlılık yerleşik düzeni de beraberinde getirmiştir (Baran ve Atlı, 2016, s. 37).

SANAYİ TOPLUMUNDA AİLE

- Sanayi devrimi aile yapısında büyük değişikliklere neden olmuştur. Sanayi devrimi sonrası tarlaların ve küçük çiftliklerin yerini büyük ölçekli işletmeler ve fabrikalar almıştır. Sanayileşme kentleşmeyi tetiklemiş, çok sayıda aile topraklarını bırakıp kentsele alandaki fabrikalarda çalışmak üzere kentlere göç etmiştir (Zastrow, 2014, s.259).

- Fabrika bu toplumun en önemli üretim aracıdır. Sanayi toplumunda anne-baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile ortaya çıkmıştır. Tarım toplumunda olduğu gibi bu dönemde de ataerkil aile düzeni devam etmiştir (Köse, 2016, s.16).

SANAYİ SONRASI TOPLUMDA AİLE

- 1980'lerdeki hızlı dönüşümler sanayiden hizmet sektörüne kayan bir ekonomik yapıyı ortaya çıkarmıştır. Kadınların hizmet sektöründe daha fazla yer alması aile içi ilişki biçimlerinin de değişmesine yol açmıştır. Aile içi ilişkilerde eşitlik öne çıkmaya başlamıştır (Köse, 2016, s.16).

- Bununla birlikte kişisel alandaki dönüşümler bireyin evlilik ve aile kurumunu algılayış biçiminde önemli değişimler ortaya çıkarmıştır. Bu da evlilik ve aileye yönelik alternatif yaşam biçimlerinin ve yeni aile türlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Köse, 2016, s.16).

TÜRK AİLE YAPISINDAKİ GELİŞİM SÜRECİ

- Türk aile sistemi üç dönem içinde ele alınabilir (Baran ve Atlı, 2016, s.39-41). Bunlar:
  - 1) İslamiyet Öncesi Dönem
  - 2) İslamiyet Sonrası Dönem
  - 3) Cumhuriyet Dönemi

İslamiyet Öncesi Dönem

- Aile düzeni ve ev hayatı Türklerde çok önemlidir (Özgür Bayır, 2016, s. 12).
- Bu dönemde tek eşli evlilik biçimi görülmektedir. Çekirdek aile yapısı hakimdir. Kadın ve erkek eşit haklara sahiptir (Baran ve Atlı, 2016, s.39-41).
- Eski Türk toplumlarında tek eşlilik yaygın olmakla birlikte nadir olarak birden çok kadınla evlilik te görülmektedir (Özgür Bayır, 2016, s. 12).

İslamiyet Sonrası Dönem

- Bu dönemde Türk aile yapısında bazı değişimler görülmeye başlanmıştır. En önemli değişim Osmanlı Döneminde meydana gelmiştir. Osmanlılarda toprak sistemi ve ekonomik yapının da etkisiyle “geniş aile” yaygın olarak görülmektedir. İslam, aileyi toplumun temeli olarak ele almaktadır. (Baran ve Atlı, 2016, s.39-41; Özgür Bayır, 2016, s. 12).

- Tanzimatla birlikte “kadın” ve “anne” statüsündeki kadını ev içinde, koca ve çocukların hizmetiyle sınırlayan aile yapısı, kadının dış dünyaya açıldığı bir yapıya dönüşmüştür (Baran ve Atlı, 2016, s.39-41).

Cumhuriyet Dönemi

- Cumhuriyet döneminde sosyo ekonomik ve kültürel değişimle birlikte aile yapısı da değişime uğramıştır (Özgür Bayır, 2016, s.12).

- 1926 “Medeni Kanun” ile birlikte kadın ve erkek arasında eşitlik kurulmaya başlamıştır. 1930 yılında kadınlara oy kullanma hakkı verilmiştir. Kentlerde çekirdek aileler oluşmaya başlamıştır. Tarıma dayalı kırsal nüfus yapısı, sanayi ve kentsel yapıya dönüşmüştür (Baran ve Atlı, 2016, s.39-41;

- “Gecekondu ailesi” denilen yeni aile türü ortaya çıkmıştır. Genellikle “geçici geniş aile” olarak adlandırılan bu aileler kırsal (tarımsal) özellikler taşımasına rağmen yeni dokunun getirdiği değişimlerden de etkilenmiştir (Özgür Bayır, 2016, s.12).

KAYNAKLAR

- Baran, G. ve Atlı, S. (2016). Tarihsel Süreçte Aile ve Aile Kuramları. (Ed.) Gülen Baran. Aile Yaşam dinamiği içinde. 1. Basım. Ankara: Pelikan Yayıncılık. 35-65.
- Köse, B., G. (2016). Geçmişten Günümüze Aile. (Ed.) Nurşen Adak. Değişen Toplumda Değişen Aile Sosyolojik Tartışmalar içinde. 2. Baskı. Ankara: Siyasal Kitabevi.15-38.
- Özgüven, İ.E. (2009). Evlilik ve Aile Terapisi. 2. Baskı. Ankara: PDR Yayınları.
- Zastrow, C. (2014). Sosyal Hizmete Giriş. (Çev. Ed.) Durdu Baran Çiftçi. 2. Baskı. Ankara: Nika Yayınevi.